

ΜΑΘΗΜΑ / ΤΑΞΗ :	ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΕΙΡΑ:	
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:	
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ:	

Διδαγμένο κείμενο
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Παρατηρήσεις:

A. Να μεταφραστούν τα αποσπάσματα « Τί δέ;.....ἀποκίσθαι;» και «Ἐπελάθου.....ἐπελαθόμην γάρ».
(Μονάδες 10)

B1. (Ενότητα 12η 519B-D) Ποια σημασία έχει η λέξη «παιδεία» στο έργο του Πλάτωνα και ποιος ο ρόλος των φυλάκων;
(Μονάδες 15)

B2. (Ενότητα 13η 519 D- 520 A) Κρίνοντας από τα μέσα που χρησιμοποιεί ο νόμος για να πετύχει την υπακοή των πολιτών σ' αυτόν διαγράψτε τον χαρακτήρα του. Πώς θα χαρακτηρίζατε το πολίτευμα που λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο; **(Μονάδες 15)**

Γ1. Σε τι αναφέρεται η αλληγορία του σπηλαίου, όπως αναπτύσσεται στην αρχή του Ζ' βιβλίου της Πολιτείας; Παρουσιάστε το περιεχόμενο της .
(Μονάδες 10)

Γ2. α) Να γράψετε από ένα συνώνυμο και από ένα αντώνυμο για τις παρακάτω λέξεις: μακάρων, ἔφη, ἀναγκάσαι.

β) Να γράψετε με ποιες λέξεις συγγενεύουν ετυμολογικά η καθεμιά από τις παρακάτω: πιστευτός, πλημμέλημα.

(Μονάδες 10)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

B1. Αρχικά, παιδεία είναι αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί. Ήδη, όμως, από τον 5^ο αι. αφορά στη γενική καλλιέργεια, τη σωματική και την πνευματική. Πρόκειται για προνόμιο αποκλειστικά και μόνο του ανθρώπου. Στα λατινικά αποδίδεται με τον όρο *humanitas*. Βάση της παιδείας είναι η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι, ποίηση καλλιτεχνική ευαισθησία) και η γυμναστική (Πολιτεία 376e). Για τον φιλόσοφο η παιδεία παρέχεται για το σώμα με τη γυμναστική και για την ψυχή με τη μουσική.

Παίδευση είναι η πορεία προς την παιδεία (Πλατ. Όροι 410: *παίδευσις παιδείας παράδοσις*). Σημασιολογικά *παῖς* είναι αυτός που έχει ανάγκη για γνώση.

Η στροφή της ψυχής προς την *ιδέα του Αγαθοῦ* είναι η δύσκολη πορεία και η μετάβαση από την άγνοια στη γνώση. Ας μην ξεχνάμε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη εύρυθμη λειτουργία της πόλης είναι η παροχή και εξασφάλιση παιδείας στους πολίτες της. *Πεπαιδευμένος πολίτης* είναι αυτός που καθοδηγεί σωστά, διδάσκει για την τήρηση των νόμων και την αρμονική συμβίωση των πολιτών. Ο σεβασμός είναι αμοιβαίος και η συνεργασία *εποικοδομητική*. Πρόκειται για ένα σύστημα το οποίο θα οδηγήσει στην καλλιέργεια και ολοκλήρωση του ατόμου.

Η μετάδοση της αλήθειας και η μεταλαμπάδευση του φωτός θα επιτευχθεί με τη διαδικασία προς το τέλος. Η θέαση της *Ιδέας* του *Αγαθοῦ* και σαφέστατα το «μέγιστον μάθημα» θα οδηγήσουν στη σύζευξη της γνώσης με την πράξη. Μπορεί εύλογα να εντοπίζεται η ασάφεια και η αόριστη διατύπωση για το *Αγαθόν*, αλλά αντιλαμβάνεται κανείς πως καταλήγουμε στη διαλεκτική σχέση που πλαισιώνει και τη γενικότερη αντίληψη του ίδιου του Πλάτωνα.

Οι φύλακες γενικότερα ξέρουν ποιο είναι το χρέος τους. Αφού ανέβηκαν από το σκοτάδι (ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες) και αντίκρυσαν την πραγματική αλήθεια (ἀφικέσθαι, ἰδεῖν, ἴδωσι), ολοκληρώθηκαν. Πήραν το μέγιστον μάθημα, καθώς χρωστούν ευγνωμοσύνη στην πόλη που τους ανέθρεψε και τους εκπαιδευσε (τροφεΐα). Έχουν κοινωνική αποστολή και γι' αυτό αναλαμβάνουν και αξιώματα. Μέσα από λύπες αλλά και χαρές θα γευτούν την αληθινή ζωή. Δεν είναι μόνο παιδαγωγοί, αλλά και κοινωνικοί αρωγοί. Η πόλη τίθεται σε κίνδυνο από τους ιδιοτελείς και επιρρεπείς πειρασμούς, αν αποστασιοποιηθούν. Χαρακτηρίζονται από το πάθος τους να επιτευχθεί η Ιδέα και δεν βρίσκονται τυχαία σε αυτή τη θέση. Μόνο όταν κατέβουν στο σπήλαιο και επιτύχουν την πρακτική τους πολιτική, τότε θα έχουν εκπαιδέψει και τους διαδόχους τους. Θα έχουν μοιραστεί ανάμεσα στη φιλοσοφία και την άσκηση εξουσίας. Τότε θα είναι η στιγμή που θα μπορούν να κατοικήσουν στα νησιά των μακάρων.

Μέσα από πολλά μαθήματα και με την αποφυγή των αλλοτριωτικών κινδύνων επέρχεται η ισορροπία και αρμονία. Η θεμελίωση αυτή καθιστά ασφαλή την ευρύτερη εξασφάλιση του μέτρου και της γνώσης.

Σε αυτό το σημείο καλούνται και οι πλέον κατάλληλοι για να διαφωτίσουν και να καθοδηγήσουν με ενσυνείδητη διάθεση να ολοκληρώσουν το δρόμο προς την αρετή. Αυτό που απαιτείται είναι οι άνδρες, που ήδη αντίκρυσαν τον ήλιο, να επιθυμούν αποδεδεσμευμένοι από το θάμβος και την πλάνη της τρυφηλότητας, να δραστηριοποιούνται. Χρειάζονται βασιλικοί άνδρες, οι οποίοι μέσα από τη στάση τους στην κοινωνική ζωή να είναι σε ενεργό δράση.

Η διακυβέρνηση είναι αδιάκοπος μόχθος, είναι άχθος, θυσία απαλλαγμένη από σκοπιμότητες και εφησυχασμούς. Μακριά από τον ελεφάντινο πύργο...

Ο Σωκράτης δε, τονίζει ότι η ηγεσία αναλαμβάνεται από τους άξιους. Από αυτούς που θα επιτύχουν να κρατήσουν σε ισορροπία τη συνένωση ανάμεσα στη θεωρητικά πλαισιωμένη παιδεία και στον πρακτικό της προσανατολισμό.

Εν τέλει, τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε δημόσιο πλαίσιο επιζητείται η χρήσιμη, ωφέλιμη και δημιουργική παιδεία. Θα έχει ξεκάθαρο, σαφή στόχο περιτριγυρισμένη από ικανούς και άξιους κυβερνήτες, ενώ οι ακατάλληλοι απορρίπτονται. Μέσα από το σχήμα αντίθεσης « τούς ἀπαιδευτούς–τούς ἐν παιδείᾳ» δυο κατηγορίες πολιτών αδυνατούν να αναλάβουν αυτό τον ρόλο-λειτουργήμα.

Η ευδαιμονία είναι μια καθολική υπόθεση και ο Πλάτωνας καθιστά σαφές ότι η διαλεκτική είναι ο συνδετικός κρίκος. Οι δοκιμασμένοι και χωρίς σκοταδισμούς και ματαιοδοξίες θα υπηρετήσουν την αληθινή γνώση. Χρήσιμη γνώση είναι η καταξιωμένη.

B2. Μετά από τα τρία μετοχικά σύνολα «συναρμόττων...ἀνάγκη», «ποιῶν...ὠφελεῖν» και «ἐμποιῶν...πόλεως» καταδεικνύεται η κοινωνική συναρμογή, η οικονομική λειτουργία (καταμερισμός ης εργασίας) και η παιδαγωγική-πολιτική δράση του νόμου. Αντιλαμβανόμενοι την πειστική χρήση του λόγου από τον φιλόσοφο φαίνεται η σημασία που έδινε στην έννοια αυτή. Επί παραδείγματι και σε άλλο έργο, στον Κρίτωνα, ο Σωκράτης συνδιαλέγεται με τον νόμο. Εδώ η άρση-θεση « ὅτι νόμω...μέλει»- «ἀλλ' ἐγγενέσθαι» , αλλά και η προσωποποίηση δείχνουν ότι « οὐχ' ἵνα ἀφίῃ...ἀλλ' καταχρῆται», δηλαδή ποιος ο ρόλος του. Πρόκειται για ενωτικό χαρακτήρα του

νόμου, αφού είναι δεσμός της πόλη. Έτσι, ο Πλάτωνας καταφέρνει να πείσει και για την εγκυρότητα του συλλογισμού του. Ο ηθικός εξαναγκασμός θα συντελέσει στη θεμελιώδη άσκηση της εξουσίας. Η συμβίωση των πολιτών και η αποτροπή έκνομων ενεργειών είναι πρωταρχικό μέλημα. Δε νοείται να αναιρείται η ευταξία και η αρμονία του συνόλου.

Σαν όλον προβάλλεται με αυτάρκεια, ορθή διοίκηση και οργάνωση κοινωνικοπολιτική. Η συλλογικότητα εξασφαλίζει την εναρμόνιση με την αδιαμφισβήτητη συνδρομή του φιλοσόφου.

Φαίνεται πως ο Σωκράτης θέτει ως βασική επιδίωξη να συμβαδίζει το ατομικό με το γενικό καλό. Ο νόμος αποβλέπει αδιάβλητος στην ευημερία την καθολική και όχι της μονάδας. Εξασφαλίζει την αξιοκρατία, την αμεροληψία και κοινωνική δικαιοσύνη. Δεν είναι σκοπός το ιδιαίτερο συμφέρον μιας τάξης και μόνο. Η ευτυχία είναι κοινωνικό αγαθό και όλοι πρέπει να το απολαμβάνουν (οὐ μὴν πρὸς τοῦτο βλέποντες τὴν πόλιν οἰκίζομεν, ὅπως ἔν τι ἡμῖν ἔθνος ἔσται διαφερόντως, ἀλλ' ὅπως ὅτι μάλιστα ἡ πόλις).

Χωρίς αντίρρηση έχουμε την πλήρη αφοσίωση των αρχόντων- βασιλέων και από την άλλη το κατώτερο υποτάσσεται στο ανώτερο, όπου υπερισχύει η αριστοκρατία του πνεύματος και όχι του αίματος.

Κανείς δε διενεργεί εις βάρος των υπολοίπων.

Η συνειδητοποιημένη αφοσίωση εδραιώνει την άποψη ότι Δίκαιο είναι ό,τι ορίζει ο νόμος (Κόσμος της Σοφίας, Gaader).

Άξιο λόγου είναι πως όποιος ενδιαφέρεται για την κοινωνική συνοχή σέβεται τους νόμους και με αυτό τον τρόπο προσεγγίζεται ολιστικά το πολιτικό σύστημα που οικοδομεί ο Πλάτωνας.

Εν τούτοις η διατύπωση διαφορετικών απόψεων σχετικά με τον χαρακτήρα του νόμου υποστηρίζει ότι το επιχείρημα δεν είναι ακαταμάχητο. Μια μερίδα πολιτών βλάπτεται και η κοινή ωφέλεια θυσιάζεται. Εξάλλου, ο Αριστοτέλης (Πολιτικά 1264) αναφέρει ότι αφαιρώντας από μια μερίδα πολιτών την ευδαιμονία, δεν είναι ούτε η πόλη στο σύνολό της ευδαίμων.

Ωστόσο, είναι η ανάγκη να ξεκαθαριστεί το ότι τα μέσα που χρησιμοποιεί ο νόμος, πειθοῖ τε και ἀνάγκη απευθύνονται στον ἄπειρον παιδείας ὄχλον, αλλά και στους μη συνετισμένους πεπαιδευμένους. Αφενός ο νόμος χρησιμοποιεί πρώτα την πειθώ προκειμένου να πείσει. Είναι απρόσωπος, αντικειμενικός και ψυχρός ἄρχοντας. Δε ἀνέχεται οποιαδήποτε απόκλιση από την ορθή διακυβέρνηση. Σε περίπτωση που δεν γίνει εφικτό, τότε έρχεται η επιβολή. Όμως αυτό δε σχετίζεται με τυραννικά και αυταρχικά καθεστώτα. Αυτό είναι ίδιον της δημοκρατίας. Είναι συνολική υπόθεση η ευδαιμονία με υψηλό βαθμό αλτρουϊσμού. Κανείς δεν υποχρεώνεται. Αντίθετα καθοδηγείται. Οι προθέσεις είναι αγαθές και απώτερος στόχος η εξυπηρέτηση του κοινού συμφέροντος. Η έντονη παρέμβαση δε στερεί ελευθερίες. Αντίθετα αποτελεί μέρος μιας διηνεκούς εκπαίδευσης κατά την οποία η διδασκαλία αρετής είναι μια διαρκής διαδικασία. Τέλος, έρχεται η 7^η ενότητα του Πρωταγόρα ως προς τον νόμο, όπου εδώ είναι περισσότερο παιδευτικός και καθοδηγητικός. Σε περίπτωση, βέβαια, ἔκνομων συμπεριφορών πάλι οι κυρώσεις είναι υποχρεωτικές.

Εν κατακλείδι, ο νόμος στην Πολιτεία θέλει να διασφαλίσει ορθή εξουσία, σωστή παροχή παιδείας κα ισορροπημένο πολιτικό σύστημα.

Γ1. Σελίδα σχολικού βιβλίου 103 « Η αλληγορία...δεσμώτες».

Γ2. α) εὐδαιμόνων-κακοδαιμόνων, ἡγόρευε- ἐσιώπα, ἐλθεῖν- ἀπελθεῖν.

β) πειθοῖ, ἐπιμελεῖσθαι.

Αδίδακτο Κείμενο:

ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς. δυνατὸς μὲν γὰρ πρὸς ἅπαντάς ἐστιν ὁ ῥήτωρ καὶ περὶ παντὸς λέγειν, ὥστε πιθανώτερος εἶναι ἐν τοῖς πλήθεσιν ἔμβραχυ περὶ ὅτου ἂν βούληται· ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον τούτου ἔνεκα δεῖ οὔτε τοὺς ἰατροὺς τὴν δόξαν ἀφαιρεῖσθαι ὅτι δύναίτο ἂν τοῦτο ποιῆσαι— οὔτε τοὺς ἄλλους δημιουργοὺς, ἀλλὰ δικαίως καὶ τῇ ῥητορικῇ χρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τῇ ἀγωνίᾳ. Ἐὰν δὲ οἶμαι ῥητορικὸς γενόμενός τις κᾶτα ταύτη τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ ἀδικῆ, οὐ τὸν διδάξαντα δεῖ μισεῖν τε καὶ ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπὶ δικαίου χρείᾳ παρέδωκεν, ὁ δ' ἐναντίως χρῆται. τὸν οὖν οὐκ ὀρθῶς χρώμενον μισεῖν δίκαιον καὶ ἐκβάλλειν καὶ ἀποκτείνουσαι ἀλλ' οὐ τὸν διδάξαντα. (Πλάτωνος Γοργίας, 457b-457c)

Παρατηρήσεις:

A. Να μεταφραστεί το παραπάνω κείμενο στο νέα ελληνικά.

(Μονάδες 20)

B1. Να γραφούν οι ζητούμενοι τύποι:

- ὁ ῥήτωρ: κλητική ενικού
- βούληται: γ' ενικό αορίστου οριστικής παθητική φωνή
- οὐδέν: γενική ενικού θηλυκό
- ἀφαιρεῖσθαι: απαρέμφατο αορίστου β'
- δικαίως: στον υπερθετικό βαθμό
- παρέδωκεν: β' ενικό προστακτικής (στη φωνή που είναι)
- ἀδικῆ: απαρέμφατο μέσης φωνῆς του ίδιου χρόνου
- χρώμενον: ευκτική του ίδιου χρόνου, γ' ενικό

- δυνάμει: δοτική πληθυντικού
- διδάξαντα: γ' ενικό παρακειμένου οριστικής μέση φωνή
(Μονάδες 10)

B2. Να αναγνωριστούν συντακτικά οι τύποι:

- λέγειν
- ἔμβραχυ
- τούς ἰατρούς
- τούτου ἔνεκα
- τῆ ῥητορικῆ
- ῥητορικός
- γενόμενος
- ἐπί χρεία
- μισεῖν
- τόν διδάξαντα

(Μονάδες 5)

Γ1. « Ἐάν...δυνάμενον».

Να εντοπιστεί, να αναγνωριστεί πλήρως ο υποθετικός λόγος και να τραπεί στην απλή σκέψη του λέγοντος.

(Μονάδες 3)

Γ2. « Ἐκεῖνος.....χρήται».

Να τραπεί στον πλάγιο λόγο (μόνο μετοχές) με ρήμα εξάρτησης το Οἶδα.

(Μονάδες 2)

Απαντήσεις:

A. Μετάφραση:

Και βέβαια αυτός ο λόγος γίνεται και για τη ρητορική τέχνη. Διότι, βέβαια, ο ρήτορας είναι ικανός απέναντι σε όλους και για καθετί που λέει, ώστε να γίνεται περισσότερο πειστικός με συντομία στο πλήθος για οτιδήποτε κι αν θέλει. Όμως, για τίποτε περισσότερο εξαιτίας αυτού δεν πρέπει να αφαιρεί ούτε

από τους γιατρούς τη φήμη, -αφού θα μπορούσε να το κάνει αυτό- ούτε από τους άλλους τεχνίτες, αλλά με δίκαιο τρόπο και τη ρητορική να χρησιμοποιεί, όπως ακριβώς και στο αγώνισμα. Εάν, όμως, νομίζω, αφού γίνει ικανός στο να ρητορεύει, κάποιος αδικεί με τη δύναμη και την τέχνη, δεν πρέπει να μισούν (οι πολίτες) αυτόν που διδάσκει και να τον διώχνουν από τις πόλεις. Από τη μια, λοιπόν, εκείνος δίδαξε για τη χρήση του δικαίου, ενώ ο άλλος (ο μαθητής) κάνει την αντίθετη χρήση. Δίκαιο είναι, λοιπόν, να μισούν αυτόν που δεν χειρίζεται σωστά (τη ρητορική) και να τον εξορίζουν και να τον σκοτώνουν και όχι αυτόν που τη δίδαξε.

B1. (ᾠ) ῥήτωρ, ἐβουλήθη-ἠβουλήθη, οὐδεμιᾶς, ἀφελέσθαι, δικαιοτάτα, παράδος, ἀδικεῖσθαι, χρῶτο, δυνάμεσι(ν), δεδίδακται.

B2. -Απαρέμφατο της αναφοράς με υποκείμενο ὁ ῥήτωρ από το επίθετο δυνατός.

-Επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο εἶναι.

-Άμεσο αντικείμενο στο ἀφαιρεῖσθαι.

-Επιρρηματικός, εμπρόθετος προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου στο ἀφαιρεῖσθαι. Έχουμε αναστροφή προθέσεως.

-Αντικείμενο στο απαρέμφατο χρῆσθαι.

-Κατηγορούμενο στο τίς μέσω της μετοχής γενόμενος (συνδετικό ρήμα).

-Χρονική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος (ἀδικῆ). Δηλώνει το προτερόχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα ἀδικῆ.

-Εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στο παρέδωκεν.

- Τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση δίκαιον (ἔστι). Έχουμε αναγκαστική ετεροπροσωπία με

υποκείμενο του απαρεμφάτου το εννοούμενο τινάς/τούς πολίτας.

-Επιθετική μετοχή που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ἀποκτεινύναι. Υποκείμενο της μετοχής είναι το άρθρο της.

Γ1. Υπόθεση: «Ἐὰν δὲ ῥητορικὸς γενόμενός τις κᾶτα ταύτη τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ ἀδικῆ»

Ἐάν και υποτακτικὴ ενεστῶτα (ἀδικῆ)

Απόδοση: «οὐ τὸν διδάξαντα δεῖ μισεῖν τε καὶ ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων».

δεῖ και μισεῖν...ἐκβάλλειν. (απρόσωπο ρήμα και απαρέμφατα ενεστῶτα που ισοδυναμεί με μελλοντική έκφραση)

Ο υποθετικός λόγος φανερώνει το προσδοκώμενο. Είναι σύνθετος ως προς την απόδοση.

Απλή σκέψη του λέγοντος: Εἰ.....ἀδικοῖ,....δέοι ἄν.....τῶν πόλεων.

Γ2. Οἶδα ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ δικαίου χρεῖα παραδόντα, τὸν δ' ἐναντίως χρώμενον.

**Από τον Κλασικό Τομέα του Φιλολογικού Τμήματος των Φροντιστηρίων Πουκαμισάς Ηρακλείου συνεργάστηκαν:
Ε. Αποστολάκη, Ε. Μαζοκοπάκη, Μ. Παγωμένου, Μ.Σφακιανάκη**